

MEESTER MARK GRAAFT DOOR

Na de school voor journalistiek kreeg Mark van der Werf (1976) zijn eerste 'echte' baan bij de regionale krant *Rijn en Gouwe*. Daar speurde hij naar nieuwtjes in gemeenten die hij even op de kaart moest opzoeken: Reeuwijk en Vlist. Later werd hij verslaggever in Bodegraven en Alphen aan den Rijn.

In 2005 stapte Mark over naar het *Algemeen Dagblad*. Eerst bracht hij een aantal jaren door op het Binnenhof, bij de parlementaire redactie. Daarna ging hij aan de slag op de redactie economie. Kabinetsformaties, vliegcrampen, voetbalplaatjes, en '50 jaar frikandel'; noem een onderwerp en Mark heeft er een stukje over getikt.

In 2011 vond hij het mooi geweest. Hij gooide het roer om en werd leerkracht op een basisschool. Over die carrièreswitch gaat zijn eerste boek: *Meester Mark draait door*. Daarin hij vertelt hoe hij op zijn 35-ste het onderwijs in en binnen twee jaar weer uit ging. Daarna verscheen *Meester Mark vraagt door*, waarin andere leraren uitleggen hoe zij wél het hoofd boven water houden.

MARK VAN DER WERF

**MEESTER MARK
GRAAFT DOOR**

Op reis door 50 jaar onderwijs

SCRIPTUM

Voor mijn ouders

© 2016 Mark van der Werf

Grafische vormgeving cover en binnenwerk www.igraph.be
Covertekening Floor de Goede

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt worden, zonder schriftelijke toestemming
van Uitgeverij Scriptum, Nieuwe Haven 151, 3117 AA te Schiedam

ISBN 978 94 6319 007 7

NUR 740

info@scriptum.nl

www.scriptum.nl

twitter.com/ScriptumNL

facebook.com/UitgeverijScriptum

INHOUD

VOORAF	7
JAREN 50/60	
1 KOM ALSJEBLIÉFT BIJ ONS WERKEN	9
2 IK LEG HET ÉÉN KEER UIT	19
3 EEN STUKJE VLEES VAN EEN VERS GESLACHT VARKEN	36
4 VAN DE BIECHTSTOEL TOT DE BEDRIEGERTJES	48
5 EEN GOEDE KLEUTERLEIDSTER BEHOEFT GEEN PLAKBAND	59
6 IK BEN STOUT	73
JAREN 70/80	
7 HET BETERE NATTEVINGERWERK	88
8 HIJ WAS NOOIT THUIS	100
9 DAAR KOMEN DE MOEDERS	111
10 DE TOVERBALLENAUTOMAAT	123
11 DEETMAN-LIK-M'N-REET-MAN	136
12 TWEE JUFFEN VOOR ÉÉN KLAS (ALS DAT MAAR GOED GAAT)	150

JAREN 90/00

13 PATAT MET FRIKANDELLEN	164
14 SAMEN WERKEN, SAMEN ETEN	178
15 EEN TIKKELTJE DOORGESLAGEN	188
16 MAGIE	202
ACHTERAF	212
DANK	215
BRONNEN	216

VOORAF

Toen Marlies Langenhoff in 1975 ging werken op de Rotterdamse Augustinusschool, duurden de pauzes tussen de middag nog lang: wel anderhalf uur. Zo had ze genoeg tijd om er na een slopende ochtend tussenuit te knijpen.

‘Op de West-Kruiskade, in een tentje waar je nu sushi kunt eten, zat in die jaren een bar: de Double Diamond. Daar ging ik met een collega naartoe en dronken we onszelf moed in.’ Niet met een kop stevige koffie. ‘Nee joh, met cola-vieux. Vier, soms vijf glazen. Pas daarna durfde ik de klas weer in.’

Marlies, mijn oud-collega, vertelde de anekdote terwijl we een hapje aten in een restaurant. Ik weet nog dat ik me verslikte in mijn biertje van verbazing. Dat waren nog eens tijden!

Het verhaal belandde in een boek (*Meester Mark vraagt door*) waarin leraren uitleggen hoe zij het hoofd boven water houden in het onderwijs. En het maakte me nieuwsgierig.

Wat hen tegenwoordig motiveert en soms frustreert – daarvan had ik intussen een aardig beeld.

Maar hoe was het vroeger eigenlijk om meester of juf te zijn?

Eerlijk gezegd had ik geen idee.

Ja, ooit zaten leerlingen in bankjes en kregen lastpakken vast nog wel eens een mep met een liniaal.

Maar verder dan een handvol van dat soort clichés kwam ik niet.

Vandaar dat ik op zoek ging naar mensen die er meer van wisten: de onderwijzers van toen en de leerkrachten van nu.

Als beginpunt koos ik de jaren vijftig van de vorige eeuw. Dat had vooral een praktische reden. Ik wilde bij de mensen langs, luisteren naar hun verhalen. Dan kon ik niet té ver de geschiedenis in duiken.

Kraskras door Nederland bezocht ik zo'n vijftig (oud)-leraren van kleuterscholen en lagere scholen. In Terneuzen en Delfzijl, Rolde en Rotterdam, Emmen, Hoogkarspel en tientallen andere plaatsen, vertelden zij over hun alledaagse beslommeringen, ontroerende belevenissen en soms ijzingwekkende avonturen.

Janus de Vries kneep er tijdens de godsdienstles tussenuit om een Schimmelpenninck-sigaar te roken, en stak er in een bomvolle klas gerust mee op. 'Of twee.'

Marlies Langenhoff had haar handen vol aan de eigenwijze schoolpoes Patricia. 'Zij poepte en pieste het liefst in mijn plantenbakken.'

En Riet Verhoef zette de box met haar baby tussen de twee grootste druktemakers van de zesde klas. 'Zo had ik geen kind meer aan ze.'

Dit boek gaat over hen en een heleboel anderen; onderwijzers die ik wort met een 't' schreven, met viltstift een gezichtje tekenden op de billen van een leerling en met hun klas bijna elke week patat en frikandellen aten.

De meesters verdwenen, de vrouwen gingen – tot grote schrik van velen – in deeltijd werken en bleven.

Zij moeten 'elke scheet' vastleggen en zich voor elk gummetje uit het magazijn verantwoorden. Maar ze laten zich niet kisten. Want hoe je het ook wendt of keert, en of het nou 1950 is of 2016: Leerkracht zijn, dat blijft natuurlijk het mooiste beroep van de wereld.

KOM ALS JE BLIÉFT BIJ ONS WERKEN

Ze gaat zo weer even een dutje doen. Maar zolang ze wakker is, lust ze nog wel 'een bakkie'. 104 jaar is Mien Smits. Of zoals ze zelf zegt: 'Niet meer de allerjongste.' Met een trillende hand tilt ze het kopje richting haar mond. Ze neemt er een slokje uit en zet het voorzichtig terug op het schoteltje. 'Zo.'

Behoedzaam legt Mien haar rechterbeen over haar linkerbeen. Daarna vouwt ze haar handen in elkaar en laat die rusten op haar schoot.

'Even nadenken, hoor.'

Hoe diep de broze, hoogbejaarde vrouw ook graaft in haar geheugen, ze heeft niet meer alle details over 'vroeger' paraat.

Mien (geboren in 1911) was onderwijzeres in Rotterdam.

Als ze maar rustig de tijd krijgt, zegt ze, schieten haar vanzelf een aantal herinneringen te binnen.

Ze staart een minuutje voor zich uit en vertelt dan: 'Ik was eerst telefoniste op kantoor.' Juf worden wilde Mien wel, maar durfde ze jarenlang niet. 'Ik was erg verlegen en vond dat te eng.'

Tot haar hartsvriendin haar op sleeptouw nam en zei: ‘Kom op, je gaat het gewoon doen.’

Ze was intussen te oud voor de kweekschool, zoals de onderwijzersopleiding toen heette, en deed daarom eind jaren veertig staatsexamen. Daarna werd Mien pardoos voor een derde klas (tegenwoordig groep 5) gezet.

Hoe de school heette, is ze vergeten. Maar een paar dagen later stuurt een oud-leerling haar toevallig een kaartje waar de naam op staat: de hervormde Parkwegschool in Rotterdam. Daar werd Mien de juf van welgeteld 58 leerlingen, inclusief vier domineeskinderen. Veel? ‘Welnee joh. Dat was heel normaal.’

Lang had ze niet naar werk gezocht. Integendeel: ‘Ze wilden me direct hebben.’

Want een baan – die kwam destijds vrijwel elke juf of meester aanwaaien. De bevolking groeide na de Tweede Wereldoorlog als kool. In het ‘recordjaar’ 1946 werden er liefst 285.000 kinderen geboren (honderd-duizend meer dan in 1940) – jongens en meisjes die in het volgende decennium allemaal naar school moesten. Leerlingen waren er in overvloed, om vers afgestudeerde ‘kwekelingen’ werd gevochten. Oud-leraren uit alle windstreken, in grote steden en afgelegen plattelandsdorpen; ze vertellen stuk voor stuk hetzelfde: We hadden meteen werk.

Ook de Overijsselse Gerrie Prijs was razendsnel onder de pannen. Rond de jaren vijftig van de vorige eeuw zat er voor het meisje en haar drie zusjes maar één ding op: ‘Jullie worden onderwijzeres,’ zei hun vader.

Lijdzaam afwachten tot ze op een goede dag werden gestrikt door een geschikte huwelijkskandidaat – dat moesten zijn dochters zich besparen. Ze konden maar beter de handen uit de mouwen steken en zélf hun pensioen bij elkaar sprokkelen. Punt uit.

Gerrie’s vader stond ook voor de klas en had om rond te komen op woensdagavond een bijbaantje als kassier bij de Boerenleenbank. Toen

hij het hoofd werd van de openbare lagere school in Veessen, verhuisde het gezin naar dat dorp aan de IJssel.

Pa was daar tevens koster. ‘Op zondagochtend zette hij een glaasje water op de preekstoel, en droeg hij het koffertje met de toga van de dominee.’

Gerrie’s moeder zette zich in voor de vaak arme gezinnen van de arbeiders van de lokale steenfabriek. Ze vrolijkte de dames wekelijks op met een ‘breikransje’, waar vlijtig werd gefruitseld met borstrokken en winterwarm ondergoed, en bracht elke dag een voor-, hoofdgerecht én toetje naar een door tuberculose gevelde vrouw.

En Gerrie? Zij ging naar de mulo (het meer uitgebreid lager onderwijs) en begon vervolgens zonder morren met de opleiding die voor haar was uitgezocht, aan de Deventer kweekschool.

Haar vader verongelukte toen Gerrie 18 jaar was en nog studeerde, maar zou maar wat trots geweest zijn dat zijn oudste dochter niet lang daarna haar diploma haalde. Vanaf dat moment was ze een ‘echte’ juf.

‘Vrijdag was ik geslaagd,’ herinnert de nu 86-jarige Gerrie zich. ‘En na het weekend... ging ik aan de slag.’

Gerrie verving tijdelijk de zieke onderwijzeres van combinatieklas één, twee en drie. Dat zij de jongste kinderen onder haar hoede kreeg, was geen toeval. Die hadden nog een moederfiguur nodig, vond men.

In het weekeinde woonde Gerrie thuis. Met een bord pap achter de kiezen stapte ze maandagochtend om zes uur voor dag en dauw op de fiets, en reed naar haar schoolje in het gehucht Ankum. Een tocht van twee uur – ‘niks bijzonders hoor’. Doordeweeks trok de juf in bij een gepensioneerde onderwijzeres uit het dorp. ‘Van haar kreeg ik ontbijt en een warme maaltijd. ’s Avonds doodde ik de tijd met borduren.’

Voordat ze kort daarop een vaste baan kreeg in een ander plaatsje, Teuge, kwamen de inspecteur, de wethouder én de burgemeester hoogstpersoonlijk kijken hoe zij het er van af bracht tijdens een proefles. Zo’n topzware delegatie, daar keek Gerrie nauwelijks van op. Die kwam in het openbaar onderwijs – waar de gemeente nog met haar neus

bovenop zat – altijd poolshoogte nemen als er een nieuwe meester of juf werd aangenomen. Op haar vrije zaterdag fietste Gerrie kriskras door de regio en ging ze zelfs bij alle raadsleden thuis op de koffie. Pas daarna werd er over haar aanstelling gestemd. ‘Het waren boeren en middenstanders die vooral één ding wilden weten: Wat doet je vader?’

Zo’n 250 kilometer verderop, in de Zeeuwse Wilhelminapolder, werd omstreeks dezelfde periode op de deur geklopt van de 20-jarige meester Jaap Meijer. Op 17 juni 1947 had hij zijn ‘akte van bekwaamheid’ gekregen en nog diezelfde middag stonden de schoolbesturen letterlijk bij hem op de stoep. ‘Ik kon de volgende dag beginnen.’

Dat deed Jaap dan ook, op de hervormde lagere school in Yerseke, waar hij de ietwat rebelse tweede- en derdeklassers van een overspannen geworden onderwijzer naar de zomervakantie moest loodsen.

56 jongens en meisjes – ga er maar aan staan. Maar Jaap schrok niet van de grote groep leerlingen die vanuit de bankjes naar hem staarde. ‘Ik kwam uit een stevige boerenfamilie, ik kon wel wat aan.’

De jonge Zeeuw, geboren langs de oever van de Oosterschelde, had al voor heviger vuren gestaan.

Door zich aan te melden bij de onderwijzersopleiding ontsnapte hij tijdens de oorlog aan de ‘Arbeitseinsatz’ en hoefde hij niet in Duitsland te gaan werken.

Maar van ongestoord colleges volgen kwam niks terecht.

Honderden gebouwen in de provinciehoofdstad Middelburg, waaronder het eeuwenoude stadhuis en de middeleeuwse abdij, lagen na een bombardement in mei 1940 in puin. De kweekschool stond nog overeind, maar was ingepikt door de bezetters, die er militairen onderbrachten.

Jaap en zijn studiegenoten kregen noodgedwongen les in geïmproviseerde lokalen: in huiskamers, de kantine van de rechtbank, of consistories (vergaderkamers) van kerken. Door een aanval van de geallieerden op de dijken overstroomde Walcheren en liep ook de kweekschool

onder water. ‘Maanden na de bevrijding stond het nog tot aan het plafond.’

De 88-jarige oud-onderwijzer is anno 2016 ‘slechts’ 1.86 meter lang. Maar voordat op gevorderde leeftijd de krimp intrad, was hij 1.95 meter en boezemde zijn indrukwekkende gestalte ontzag in. Toch durfde de rauwe vissersjeugd van Yerseke er wel een grapje over te maken. ‘Is het koud daarboven?’ riepen de leerlingen van de hoogste klassen, toen Jaap voor het eerst in zijn nette, zwarte pak met stropdas de school binnenstapte. ‘Jongens, stinkt het daar beneden?’ antwoordde de jonge meester gevat. ‘Zo was meteen het ijs gebroken.’

Thuis op de bank, op een steenworp van het Museumplein, bladert de Amsterdamse Riet Alleda (85) door een oud plakboek. ‘Kijk’: een foto van haar allereerste schoolklas. ‘Ach, moet je de meisjes zien, in hun schattige rokjes en jurkjes.’ En de jongens, die dragen allemaal een plusfour, zo’n over de knie vallende drollenvanger.

Na de hbs-b (de hogere burgerschool, min of meer vergelijkbaar met het huidige atheneum) mocht Riet meteen naar het derde jaar van de kweekschool aan de Nieuwe Prinsengracht. Ze ontpopte zich, zeker vergeleken met de alfastudenten, tot een rekenwonder dat om haar ei écht kwijt te kunnen daarnaast wiskunde ging studeren. Haar docent – tevens de directeur – werd regelmatig uit de les weggeroepen en Riet fungeerde dan soepel als zijn stand-in. ‘Kom je me helpen,’ vroegen haar klasgenoten die worstelden op hun sommen voortdurend.

In de zomer van 1950 haalde Riet haar kweekschooldiploma en viel er een brief van de gemeente op de mat. Gesolliciteerd had ze nergens, toch stond er in dat ze een baan had. Riet kon terecht op de openbare Van der Waalschool, als reserviste, zoals dat werd genoemd. Ze verving het hoofd van de school, die maar drie ochtenden per week de tijd had om voor zijn vijfde klas te staan. Het werk was haar in de schoot geworpen. ‘Ik hoefde er niets voor te doen, maar had er ook niks over te zeggen. Ik ging gewoon.’

In het noorden van het land speurden Rolf en Janny Hoogenberg (beiden 81) uit Groningen evenmin eindeloos naar een baan. Janny vond het na de mulo eigenlijk welletjes. ‘Studeren, dat leek me maar gedoe. Laat mij maar een beetje pierewaaïen, dacht ik.’

Maar Janny’s vader, kleermaker van beroep, zei in 1950 tegen haar: ‘Kom op, je gaat nog een stapje verder.’

Met haar kweekschooldiploma op zak, solliciteerde ze bij de openbare school in Paterswolde. De burgemeester was van haar gecharmeerd, maar zei meteen: ‘Je moet wel in de kost.’

Van een onderwijzeres werd immers verwacht dat ze niet alleen op school haar steentje bijdroeg, maar zich ook daarbuiten inzette voor de lokale gemeenschap. Door je gezicht te laten zien bij een tentoonstelling van de Paterswoldse bloemen- en aardbeienkwekers. Of door lid te worden van het bestuur van de toneelvereniging, waar Janny later zou schitteren in de rol van juffrouw Raffelrap.

Afijn, werd haar te verstaan gegeven: ‘Kom maar zo dicht mogelijk in de buurt wonen.’

Helaas had het schoolhoofd voor Janny ‘een klein snertkamertje’ in gedachten, een ‘ongezellig stofnest boven een café’.

Vergeet het maar, dacht ze, hier ga ik niet naar toe.

Tot haar opluchting vond de juf al snel een plek bij een vriendelijk gezin met een prachtige villa, pal aan het Paterswoldse meer. Daar kreeg ze voor 80 gulden per maand onderdak ‘met huiselijk verkeer’. ‘Ik at mee, we dronken koffie en gingen samen uit.’

Haar huisgenoten waren westerlingen die door de Groningers met de nek werden aangekeken. ‘Import, dat kon niet deugen! Maar ik vond het er goed toeven.’

Ook Rolf, met wie Janny een paar jaar later trouwde, ging direct lesgeven. ‘Kom gauw!’ smeekte het hoofd van de openbare school in Peize hem zowat. Doordat hij zo hard nodig was, werd Rolf niet verplicht om in het Drentse esdorp te komen wonen; het was allang best als hij op de fiets heen en weer reed. Een school met zo’n schreeuwend tekort aan personeel bood nog een ander – voor Rolf belangrijker – voordeel. On-

derwijzers die daar gingen werken hoefden als dank voorlopig niet in militaire dienst. ‘En daar was het mij vooral om te doen.’

In Brabant had de katholieke kerk vooral sinds de tweede helft van de 19de eeuw honderden lagere scholen gesticht. Maar de broeders en zusters die in vol ornaat lesgeven, zagen de aanwas van onderwijzers uit eigen kring geleidelijk stokken. Ook buiten de kloostermuren werd daarom driftig gespeurd naar versterking, en een van de ‘leken’ op wie zij in 1958 hun oog lieten vallen, was Janus de Vries.

Hij was geboren op de plek waar later de Efteling uit de grond zou worden gestampt, en opgegroeid met roomse geestelijken. Als kind had de kersverse meester zelf bij de Fraters van Tilburg (een klooster-gemeenschap waarvan de leden vooral in het onderwijs werkten) in de klas gezeten.

Janus kreeg een baan aangeboden op de Johannes van Oisterwijk-jongensschool, én een ambts-bovenwoning in de schoot geworpen; een lokkertje waarmee onderwijzers in deze tijden van woningnood wel vaker werden gepaaid. Hij hapte toe en betrok tegen een bescheiden huur het duplex-appartement.

Terwijl Janus (81) zich in Udenhout een trappistenbiertje laat inschenken door zijn dochter, legt hij uit dat hij niet op één paard hoefde te wedden. ‘De onderwijsblaadjes stonden vol vacatures. In Dongen, Goirle... ik had het voor het uitkiezen.’

Annemarie Hagemans (84) droomde er als klein meisje al van om juf te worden. Tijdens haar studie bleek ze inderdaad voor het beroep in de wieg gelegd. Al in het derde jaar werd er gelonkt naar de talentvolle onderwijzers. ‘Ik weet wel iets voor jou,’ zei het hoofd van de meisjes-kweekschool in Nijmegen.

De Montessorischool waarop Annemarie zo belandde, maakte deel uit van dezelfde organisatie als haar onderwijzersopleiding. Er hoorde ook een mulo en een kleuterschool bij, die op één groot terrein, rondom een klooster, geleid werden door een groep toegewijde nonnen. Dat

waren de in habijt geklede Filles de la Sagesse, de dochters der wijsheid. Annemarie: 'Ik mocht het tegen niemand zeggen, maar wist al heel lang: hier ben ik straks onder de pannen.'

Haar man Henk Graat (88) verveelde zich eind jaren veertig stierlijk op de 'kantoortjes' waar hij 'rondkroop'. Hij wilde iets anders en toen hij stuitte op een speciale spoedcursus aan de kweekschool, dacht hij: dat lijkt me wel wat. Het traject was in het leven geroepen om zo snel mogelijk meer meesters en juffen voor de klas te krijgen. Met zijn hbs-b-diploma mocht Henk de studie in slechts één jaar afronden. Hij trof er vooral jongens die op het kleinseminarie waren klaargestoomd voor de priesteropleiding, maar bij nader inzien geen zin hadden om de rest van hun loopbaan Gods woord in de kerk te verkondigen.

Henk vond daarna een baan in het dorp Beek, en richtte een werkgroep voor jonge onderwijzers op. 'Het was vooral een feestclub,' herinnert hij zich, én de plek waar hij Annemarie ontmoette, de vrouw met wie hij zou trouwen.

Zat er vroeger dan geen enkele onderwijzer even werkloos thuis? Natuurlijk wel. Uitzonderingen op de regel waren er altijd. Zoals de studentes op de kleuterleidster-opleiding in Meppel; voor hen was het eind jaren vijftig lastig zat om aan de bak te komen.

Petra Kiekebos zag verscheidene vrouwen van haar lichtung de moed uiteindelijk opgeven. 'Zij belandden niet in het onderwijs, maar op kantoor.' Voor de zekerheid had ook Petra een typecursus gevolgd. 'Want je wist maar nooit.'

Thuis had de dochter van een land- en fabrieksarbeider uit Wanneperveen het niet breed gehad. Pas nadat het hoofd van de lagere school op haar vader inpraatte, mocht ze naar de mulo. 'Best bijzonder.' Dat haar ouders het goed vonden dat ze daarna nog verder ging studeren, was 'echt heel wat' in een milieu waarin de huishoudschool voor veel meisjes het eindstation vormde.

Petra voelde de druk op haar schouders: 'Ik wilde mijn vader en moeder niet teleurstellen en deed vreselijk mijn best.'

In 1958 rondde ze de opleiding – met hoge cijfers – af. Dat ze talentvol was, ontging vermoedelijk ook de scholen in de regio niet. ‘Ik had het niet verwacht, maar kreeg direct een baan. Een enorme opluchting.’

Ook de 81-jarige Els Beckers herinnert zich dat sommige onderwijzers buiten de boot vielen. Zelf had ze het goed getroffen. Na de zomervakantie van 1955 werd ze juf op een katholieke meisjesschool in Noordwijkerhout, waar de laatste non zojuist was vertrokken. Maar tijdens een bijeenkomst van het Katholieke Onderwijzers Verbond (KOV), in september dat jaar, ving Els gemopper op.

‘Er waren net afgestudeerde meisjes die klaagden: Jullie zeggen nou wel dat het werk voor het oprapen ligt, maar wij hebben nog niks gevonden.’

Ton Walthaus was er na haar ‘nare’ sollicitatiegesprek eveneens van overtuigd dat zij het kon schudden. Maar het liep anders.

De Haarlemse werd geboren in 1935 en was een baby van een half jaar toen haar moeder stierf aan longontsteking. Met haar vader, drie oudere zussen en twee broers trok ze in bij twee tantes uit Santpoort, in een groot huis bij het bos.

Nog maar 15 jaar was het meisje, toen ze verhuisde naar het internaat van een katholieke kweekschool in Rotterdam, aan een zijstraat van de Coolsingel. Eens in de maand ging Ton een weekend naar haar familie, de rest van de tijd bracht ze door bij de nonnen aan de Maas.

Sprankelende, warme vrouwen, nee, dat waren het niet. Eerder een tikkeltje stijf en afstandelijk. Maar Ton werd niet verteerd door heimwee. ‘Ik had het best naar mijn zin.’

Ze was dolblij met haar eigen, piepkleine slaapkamertje, waarin net een bed, kledingkast en nachtkastje pasten, en stond elke ochtend monter op. Stipt om zeven uur schoof Ton aan bij de heilige mis. In de vlakbij gelegen kapel zong ze samen met zestig toekomstige juffen mee met het koor van de zusters, waarna op zondag de preek van de pater volgde.

Pas nadat hij was uitgesproken, was er ontbijt, in een ruime zaal met

acht grote tafels. ‘De oudste studentes zaten in het midden, de jongsten aan het eind.’ Er was thee, wit en bruin brood, kaas, worst, jam en hagel-slag. ‘We mochten zoveel pakken als we wilden.’

Ton stak veel tijd in haar studie, maar in het weekend was er soms tijd voor avontuur. ‘Dan mochten we de stad in. Met vriendinnen ging ik naar de Bijenkorf, of een stuk wandelen.’

Drie jaar later was ze afgestudeerd en werd ze ontboden door moeder overste, die hard op zoek was naar een juf voor haar school in Bloemendaal. Ton: ‘Ik had mijn mooiste pakje aangetrokken, een keurige rok met een jasje, en stapte met kloppend hart binnen.’ Nadat de sollicitante met een minzame blik van top tot teen was opgenomen, riep de non vanachter een grote tafel uit: ‘Wat een kindje nog!’

Daarna vroeg ze afgemeten: ‘En waar is je cijferlijst?’

Verrek, die had Ton niet bij zich. ‘Op de kweekschool hadden ze gezegd dat dat niet nodig was.’

‘Heb je die niet bij je?’ zei moeder overste onthutst.

‘Ik kon wel door de grond zakken en dacht dat ik het helemaal verprutst had.’

Maar tot haar grote verbazing kreeg ze al snel bericht: ze was aangenomen!

Amper 18 jaar was Ton, toen ze de juf van de tweede klas werd. Op de Bloemendaalse Dennenweg stapte ze van haar fiets en liep de rooms-katholieke Theresiaschool binnen, waar veertig kleine meisjes haar verwachtingsvol aankeken. De eerste schooldag was begonnen. ‘Het begin van een geweldige tijd.’